Kbh. 9.10.77.

En smuk og klog melankoli

Gunnar Ekelöf: Tag og skriv
Digte og Notater 128 s. kr. 68 Arena

'At skrive er en genvej til enten døden eller livet'.

Ordene er den svenske digter Gunnar Ekelöf's i et af hans notater i bogen 'Tag og skriv', som Arena har udsendt i dette efterår. 'At digte er et liv mere', var der en anden som sagde, det var vist Johs. V. Jensen. Smukke ord om liv og digtning, kan man sige.

Det ekelöfske ord kan vel siges at være diskutabelt – dette med *en genvej* – men det antyder dog noget om at manden tager sit arbejde dødsens alvorligt, hvilket bogen bevidner.

Og bogen, der består af udvalgte tekster, digte og notater, der er udvalgt og oversat af Karsten Sand Iversen og Jens Smærup Sørensen, er en blid melankolikers, måske pessimists betragtninger og refleksioner over livet og døden.

'Når man er kommet så langt som jeg i meningsløshed, er hvert ord igen interessant, siger han optimistisk. Filosofiske tilbøjeligheder afslører han desuden også i sine 'Notater': 'Ingen kan blive ren uden først at have svinet sig til'. – 'Gud er ikke noget der eksisterer, men noget vi mangler'. – 'Livet er en pause mellem fødsel og død'. Han går stille filosoferende ad den sandrøde vej, 'Jeg elsker sådanne engle veje: Sådanne veje synes mig lige så gode som nogen livsfilosofi'. – Og det kan være på sådan en enkel sandvej et helt univers vokser op, Ekelöf bliver nærmest helt walt whitman'sk:

Og det er dette liv som skal fortsætte , som fortsætter
også højere og højere op, i andre sfærer.
Dér står nu netop dette liv på som også er aftenskyernes liv,
og stjernernes, og de befolkede verdeners
og de usynliges liv, og de dødes
thi noget andet liv findes ikke:
Alle lever de og skal leve
og alle giver af deres liv til alle
og låner dets lys til alle
og alle gemmer deres lys for alle og lever på alle
og det er ikke et gode og ikke et onde
Det er bare

Det er helt givet at denne digter er melankoliker, måske endda pessimist, men ikke egentlig sortseer og da i hvertfald helt det modsatte af en desperado. Han er mild og klog og hans digte er ofte meget smukke:

Vandprøve
Sådan sagde jeg til mig selv:
De eneste digtere jeg bryder mig om
er dem der bærer forsigtigt
med nervøse hænder
en skål fuld af blod
i hvilken en dråbe mælk er faldet
eller en skål fuld af mælk
i hvilken en dråbe blod er faldet. .
Nu har jeg set, nu vil jeg se
det faste greb om en skål fyldt til randen
med kildevand.

'Tag og skriv' er hvad man kan kalde en *rig* bog – nær sagt: en *stor* bog, i hvilken man kan ind imellem opleve 'den time hvor stene tænker bedst' og minsandten desuden også få at vide:

'At tro er at leve trods tvivlen, trods døden, uden for dødens magt. 'Jeg tror på et liv hinsides døden'. – Jeg tror at ordet ikke helt har forladt os endnu. Jeg tror på den poetiske åbenbaring'.

Gunnar Ekelöf modtog i 1966 Nordisk Råds Pris; når man har læst f.eks. dette righoldige udvalg af hans værker, ved man det var fortjent at han fik den.

BUNDGÅRD POVLSEN

Fyns A. 8.1.78

Meningen med livet før døden

Af Chr. Ludvigsen

GUNNAR EKELÖF: »Tag og skriv« - Digte og notater. Udvalgt og oversat af Karsten Sand Iversen og Jens Smærup Sørensen. 126 s. 62,50 kr. ARENA. Forfatternes forlag 1977.

Gunnar Ekelöf (1907-68) er næppe kendt i Danmark uden for en mere indviet kreds med sans for (svensk) lyrik og lyrisk prosa. Det er et beklageligt faktum, at vi i Norden har ret ringe gensidigt kendskab til vor nabolandslitteratur.

Oversættelser som denne kan til en vis grad råde bod på dette forhold. Så initiativet er prisværdigt nok. Man tør håbe det vil skaffe Ekelöf nye læsere ad denne omvej, der egentlig burde være overflødig skandinaviske brødrefolk imellem. (Ekelöf er faktisk bedre på svensk, efter min mening).

★

Men Ekelöf er ikke hvemsomhelst. I Sverige regnes han for en af de betydeligste lyrikere i dette århundrede, en sprogfornyer (af rang som tidligere Fröding og Heidenstam), der med en række digtsamlinger i 1930erne indvarslede de berømte »Fyrtiotalistarne« i Sverige, (lidt svarende til vore Hereticanere omkring 1950). Ekelöf var et selvfølgeligt medlem af Det svenske Akademi fra 1958.

Det kan forekomme overflødigt med en introduktion af denne art. Men Arena-publikationen falder på en måde imellem to stole. Her står ikke et ord om Ekelöf som fænomen, som forfatter eller som menneske. *Han forudsættes bekendt!* Hvad han også er i en snævrere kreds, på svensk. (End ikke en bibliografi eller kildehenvisninger findes her!).

Men meningen er vel at vinde et dansk publikum, der ikke kender ham i forvejen!? Her ville et par gode ord på vejen have været velkomne; såvidt vides, er det meget sparsomt med Ekelöf-introduktioner på dansk, ud over Jens Lund Andersen: »Lyngkvisten og andre prosastykker« i Hasselbalchs fornemme kulturbibliotek (1960).

»Tag og skriv« bliver på denne måde lidt nøgen, lidt sårbar, lidt kysk og utilnærmelig som en (Ekelöfsk) jomfru, der gerne vil afsløres, lag for lag, som et ikon på malet træ, under arkæologisk afskrælling. (Jvf. digtsamlingen »Sagan om Fatumeh« — 1966). Ekelöf havde faktisk et ikon (russisk helgenbillede) af den »hellige jomfru« hængende som inspirationskilde i sit spartanske arbejdsværelse.

★

Trods Ekelöfs store lærdom — han var såkaldt »almendannet« i bedste forstand — kunne han skrive meget enkelt og livslystent om livet før døden, f. eks. kærlighedslivet. Vel at mærke som et modsætningsforhold —: kærlighed/elskov contra frygt/skyhed (ikke som sin store landsmand Strindberg —: kærlighed contra had).

Et lille digt fra »Fatumeh-sagaen« kan måske illustrere hans forsigtige ømhed i menneskelige forhold:

»Dina ögon glöder
av rött vin
Hur skall jag släcka dem?
– Endast genom att dricka dem
som bägare
med kyssar
en efter en efter en
Då slår du åter upp i dem
av det gula vin
som jeg älskar mest.«

»Fatumeh-sagaen« blev hans næstsidste egenhændigt redigerede digtsamling. Den sidste hed karakteristisk nok »Vägvisare till underjorden« (1967); en titel der anslår Ekelöfs andet store grundtema af mere mystisk karakter: meningen med livet og døden, især for ikke-troende.

Disse temaer gik igen og igen, ligefra debut-digtene i »Sent på jorden« (1932) — også i hans senere prosastykker og smånoveller.

★

Titlen »Tag og skriv« er hentet fra en digtcyklus i samlingen »Färjesång« (1941), som i øvrigt er godt repræsenteret i den danske udgave, incl. nogle interessante kommentarer fra digterens hånd, netop ang. »Tag og skriv«-titlen.

Bl. a. mener han det helt bogstaveligt, udfra et Augustin-citat »Tag og læs!« — som han bevidst lavede om og tilføjede:

». . .Tag ikke og læs, acceptér ikke passivt, tag ikke imod hvad andre har foreskrevet eller anset for sandt. Bestem selv din position, tag og skriv den ned, gør noget aktivt, produktivt for at vinde klarhed over din stilling og dine forhold. . .«

Med dette aktiviserende udgangspunkt forstår man, at den danske udgaves næsten jomfrunalske blufærdighed ang. nærmere oplysning, måske kan have et bevidst pædagogisk sigte: Nye Ekelöf-læsere skal kastes ud på de 70.000 favnes vanddybde. Og selv finde deres vej til Ekelöf — uden vejviser til underjorden. Uden Adriadnetråd i labyrinten.

Men nok må de læse før de kan skrive! — Altså »Tag og læs«.

Ekelöfs efterladte skrifter er pietetsfuldt delvist udgivet af hans hustru Ingrid. Først i den glimrende publikation »En självbiografi — Efterlämnade brev och anteckningar«. (Stockholm — 1971 — Bonniers) — Herfra har den danske udgave, dels lånt flertallet af sine prosaindslag og dels selve lay-outen i omslaget, uden kildeangivelse.

Ingrid Ekelöf har yderligere udgivet: »Gunnar Ekelöf: En röst — Efterlämnade dikter och anteckningar« (Stockholm — 1973 — Bonniers). Fra »En självbiografi« citeres hermed digterens sidste ord, fra natten til d. 16.3.1968. De er værd at mindes, næsten som et digt, som et konkret udtryk for hans liv som skribent og menneske. Også ordvalget har en sælsom prægnans, imellem det helt konkrete og litterær bevidsthed: (i parantes Ingrids kommentarer):

. . .(Sent om natten, ytterligt svag, kan inte resa sig)
»Jag hoppas. . .
Hjälp mig, jag vil opp och hoppa. .
småningom ta ett bad. .
(gråtar nästan)
Jag har äntligen kommit så långt
så jag vil början om igen
förstår du inte det!«

I såkaldt klartekst, døde Ekelöf klar til at tage livet op igen. En gang til. Med kærlighedserklæring til sin Ingrid. Ikke Niels Lyhnes »vanskelige død«, men en klassisk dannet digters holdning til livet og døden.